

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія КАСЬЯНОВА
«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»**

**Тема: «Оцінювання експортного потенціалу агропромислового комплексу
України».**

Виконавець: ПОЛЯНИЧКА Дмитро

Керівник: к.е.н., доц. кафедри МАРИНА Анна

Консультанти з розділів:

Розділ 1: к.е.н., доц.кафедри МАРИНА Анна

Розділ 2: к.е.н., доц.кафедри МАРИНА Анна

Нормоконтролер із ЄСКД (ЄСПД):

ст. викладач Юлія ДИЯК

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра бізнес-аналітики та цифрової економіки
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія КАСЬЯНОВА
«_____» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студента: ПОЛЯНИЧКИ Дмитра

Тема роботи: «Оцінювання експортного потенціалу агропромислового комплексу України» затверджена наказом ректора № 506/ст від 13.04.2023р.

1. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедру: 16.06.2023 р.
2. Вихідні дані до роботи: електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань щодо методичних підходів до оцінювання експортного потенціалу галузі, статистичні дані та аналітичні звіти щодо зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств агропромислового комплексу.
3. Зміст дослідження: поняття експортного потенціалу та фактори, що на нього впливають, поняття і структура агропромислового комплексу України, методи оцінювання експортного потенціалу, аналіз виробництва та споживання товарів АПК на світовому рівні, аналіз діяльності АПК України на прикладі ТОВ СП «Нібулон», оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України, розробка напрямів щодо підвищення експортного потенціалу АПК України, написання відповідних висновків.
4. Перелік обов'язкових демонстраційних матеріалів: таблиці, рисунки, діаграми, графіки.

5. Календарний план-графік

№ пор.	Назва етапів випускної роботи	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1.	Отримання завдання на випускну роботу	13.04.2023	
2.	Огляд літератури за темою	15.04.2023-25.04.2023	
3.	Поняття експортного потенціалу та фактори, що на нього впливають	26.04.2023-28.04.2023	
4.	Поняття і структура агропромислового комплексу України	28.04.2023-30.04.2023	
5.	Методи оцінювання експортного потенціалу	01.05.2023-07.05.2023	
6.	Аналіз виробництва та споживання товарів АПК на світовому рівні	07.05.2023-15.05.2023	
7.	Аналіз діяльності ТОВ СП «Нібулон»	15.05.2023-17.05.2023	
8.	Оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України	18.05.2023-20.05.2023	
9.	Розробка напрямів, щодо підвищення експортного потенціалу АПК України	22.05.2023-28.05.2023	
10.	Розробка слайдів та написання доповіді	03.06.2023-03.06.2023	
11.	Попередній захист випускної роботи	13.06.2023	
12.	Корегування роботи за результатами попереднього захисту	13.06.2023-14.06.2023	
13.	Остаточне оформлення випускної роботи та слайдів	14.06.2023	
14.	Підписання відгуку та рецензії	19.06.2023	
15.	Захист випускної роботи у ДЕК	20.06.2023	

6. Дата видачі завдання: 13.04.2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Анна МАРИНА

Завдання прийняв до виконання _____ Дмитро ПОЛЯНИЧКА

РЕФЕРАТ

ПОЛЯНИЧКА Дмитро. Оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України. – Кваліфікаційна робота зі спеціальності 051 «Економіка», ОПП «Міжнародна економіка». Національний авіаційний університет Міністерства освіти і науки України, м.Київ, 2023.

Кваліфікаційна робота містить 55 сторінок, 3 таблиці, 13 рисунків, список використаних джерел з 20 найменувань.

Об'єкт дослідження - експортний потенціал агропромислового комплексу України.

Предметом дослідження є підвищення експортного потенціалу АПК України.

Мета дослідження – оцінка експортного потенціалу АПК України та розробка напрямів підвищення експортного потенціалу АПК України.

При написанні даної роботи використовувалися різноманітні методи наукового дослідження, як загальнонаукові, так і спеціалізовані. Серед них використовувалися порівняльний аналіз, систематизація, групування, структурно-функціональний аналіз та інші.

Ключові слова: експортний потенціал, агропромисловий комплекс, товари АПК, міжнародні ринки, конкурентоспроможність, національне господарство, агропромисловий сектор, експорт.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	8
1.1 Поняття експортного потенціалу та фактори, що на нього впливають	8
1.2 Поняття і структура агропромислового комплексу України.....	13
1.3 Методи оцінювання експортного потенціалу	19
Висновки до I розділу.....	24
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК УКРАЇНИ	26
2.1. Аналіз виробництва та споживання товарів АПК на світовому рівні.....	26
2.2 Аналіз діяльності АПК України на прикладі ТОВ СП «Нібулон».....	29
2.3 Оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України...	37
2.4. Напрями підвищення експортного потенціалу АПК України.....	45
Висновки до II розділу.....	48
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Тема кваліфікаційної роботи є дуже актуальною в сучасних умовах, оскільки Україна є однією з провідних аграрних держав світу та має значний потенціал для експорту сільськогосподарської продукції. Оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України важлива з кількох причин.

По-перше, експорт сільськогосподарської продукції є важливим джерелом доходів для країни та сприяє залученню іноземних інвестицій. Зростання експорту може позитивно вплинути на економіку, створити нові робочі місця та покращити життя селян.

По-друге, оцінка експортного потенціалу допомагає виявити конкурентні переваги та слабкі місця українського агропромислового комплексу. Це може допомогти у розробці стратегій розвитку, виборі пріоритетних напрямків та покращенні якості продукції. За допомогою оцінки експортного потенціалу можна визначити, на які ринки краще спрямовувати увагу та як розвивати торговельні відносини з певними країнами.

По-третє, оцінка експортного потенціалу може стати основою для прийняття рішень щодо підтримки та розвитку агропромислового комплексу. Державні органи та інші зацікавлені сторони можуть використовувати результати дослідження для встановлення ефективних механізмів підтримки експорту, впровадження інновацій та залучення нових ринків збуту.

Метою кваліфікаційної роботи є оцінка експортного потенціалу АПК України та розробка напрямів підвищення експортного потенціалу АПК України.

Досягнення мети кваліфікаційної роботи передбачало розв'язання таких завдань:

- розкрити сутність оцінювання експортного потенціалу агропромислового комплексу;

- розглянути поняття експортного потенціалу та фактори, що на нього впливають;
- з'ясувати методи оцінювання експортного потенціалу;
- проаналізувати виробництво та споживання товарів АПК на світовому рівні;
- провести аналіз діяльності АПК України на прикладі ТОВ СП «Нібулон»;
- провести оцінювання експортного потенціалу АПК України;
- визначити напрями підвищення експортного потенціалу АПК України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є експортний потенціал АПК України.

Предметом кваліфікаційної роботи є розробка рекомендацій щодо підвищення експортного потенціалу АПК України.

Дослідження ґрунтується на наукових статтях, які публікуються у періодичних виданнях та дослідженнях українських і зарубіжних науковців. Ці публікації присвячені теоретичним та методичним аспектам економіко-організаційного управління та розвитку систем агропромислового комплексу України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

1.1 Поняття експортного потенціалу та фактори, що на нього впливають

Експортний потенціал країни є індикатором її конкурентоспроможності на міжнародних ринках і відображає здатність країни експортувати наявні ресурси, а також виготовлені товари та послуги. Таким чином, процеси формування і розвитку експортного потенціалу національної економіки є важливим стратегічним аспектом її зростання. Експортний потенціал підтверджує реальні конкурентні переваги національної економіки на світових ринках і виступає інструментом просування національних інтересів у масштабах світового господарства [1].

В економічній літературі зустрічається різна кількість визначень експортного потенціалу, що ускладнює управління його формуванням. Тому необхідно чітко визначити поняття та категорії, а також дослідити і систематизувати різні теоретичні підходи до сутності експортного потенціалу.

Для всебічного дослідження суті поняття «експортний потенціал», варто розпочати з розуміння загального поняття «потенціал». Традиційно потенціал включає наявні ресурси і можливості їх використання, тобто досягнуте і можливе [2].

Пропонується виділяти два основних підходи до розуміння потенціалу:

1. Процесний підхід, який розглядає потенціал як процес актуалізації/здійснення і майбутній результат. Цей підхід вбачає потенціал як перетворюючу діяльність, яка веде до переходу від одного якісного стану до іншого, більш досконалого.

2. Ресурсний підхід, який базується на розумінні потенціалу як сукупності ресурсів, необхідних для досягнення якісних змін.

Розширення міжнародного бізнесу та залучення все більшої кількості національних компаній і працівників у цей процес вимагало розширення загального поняття «економічний потенціал» і виокремлення категорії «експортний потенціал» замість «експортної бази промисловості», яка була об'єктом аналізу в 1970-1980-х роках. Поява категорії «експортний потенціал» стимулювало зацікавленість у визначенні наукового підходу до його трактування.

Поняття експортного потенціалу є вужчим, але водночас більш однорідним і чітко визначеним, що спрощує його трактування та оцінку. Проте, відсутність єдиного розуміння експортного потенціалу дозволяє виділити декілька типів його класифікації.

За процесним підходом, експортний потенціал може розглядатися як сукупність здібностей і можливостей господарюючого суб'єкта для розвитку на зарубіжних ринках, як це було відзначено в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених.

У рамках процесного підходу, експортний потенціал також може бути розглянутий як:

- динамічна складова економічного потенціалу, яка надає можливість господарюючому суб'єкту здійснювати діяльність на міжнародному ринку;
- здатність господарюючого суб'єкта успішно розвиватися та займати певну позицію на світовому ринку;
- здатність господарюючого суб'єкта досягати максимального прибутку на зовнішньому ринку.

Перевагою використання процесного підходу є можливість стратегічного планування експортної діяльності господарюючого суб'єкта на основі його довгострокових розвиткових цілей. Проте недоліком цього підходу є відсутність аналізу існуючого обсягу ресурсної бази, включаючи її якісний стан, з урахуванням вимог зарубіжного ринку.

Щодо ресурсного підходу, його перевага полягає у здатності вчасно виявляти, розвивати та захищати ресурсну базу господарюючого суб'єкта, а також використовувати нові комбінації ресурсів для забезпечення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Однак недоліком цього підходу є відсутність аналізу динамічної складової експортного потенціалу, зокрема розвитку в умовах швидко змінного глобального середовища.

У науковому середовищі широко обговорюється експортний потенціал, його зв'язок з різними економічними суб'єктами, такими як країна, галузь, компанія тощо. Інша класифікація розглядає експортний потенціал як одну з характеристик господарського суб'єкта, що визначає його можливості та здатність здійснювати експортну діяльність загалом.

Деякі дослідники пропонують структурувати експортний потенціал за факторами зростання, виділяючи три рівні: мікрорівень, мезорівень (кластерний і регіональний підрівні) і макрорівень. В цих підходах також відрізняються внутрішні фактори (фактори мікрорівня, які визначають конкурентоспроможність експортних товарів) і зовнішні фактори (фактори макро- та мезорівнів). Разом вони визначають конкурентоспроможність експортного потенціалу господарського суб'єкта.

До факторів мезорівня входять, наприклад, прозорість компаній у галузі, взаємини з партнерами, постачальниками, конкурентами та банками тощо.

Наступною пропонується типологія, яка ґрунтується на наукових підходах до структурування складових експортного потенціалу (рис. 1.1).

Отже, експортний потенціал країни виявляється як невід'ємна складова її національної економіки, промисловості, окремих галузей або компаній, яка відображає їх здатність виробляти та експортувати конкурентоспроможну продукцію на зовнішні ринки. Важливо розглядати експортний потенціал національної економіки як комплексне явище, що об'єднує ресурсний підхід до потенціалу, який базується на розумінні сукупності ресурсів, необхідних для здійснення експортної діяльності, і процесного підходу до їх трансформації та підвищення якості.

Рис. 1.1. Типологія підходів до розуміння експортного потенціалу

Джерело: розроблено автором на основі даних [4]

Сполучення процесного та ресурсного підходів допомагає розуміти експортний потенціал як сукупність внутрішніх ресурсів суб'єктів національної економіки, які використовуються для створення та виробництва конкурентоспроможної продукції або послуги для світового ринку. Водночас, це розглядається з урахуванням національних інтересів країни і розглядається як інструмент сприяння реалізації конкурентних переваг цих суб'єктів на світових ринках у контексті національної економіки.

Важливо пам'ятати, що експортний потенціал підпорядковується багатьом факторам [2], а саме:

1. Конкурентоспроможність продукції: якість, ціна, інноваційність, бренд, дизайн та інші фактори впливають на конкурентоспроможність продукції на зовнішньому ринку. Чим вища конкурентоспроможність, тим більше можливостей для експорту.

2. Ринкова динаміка: попит на продукцію, зміни в ринкових умовах, наявність торговельних бар'єрів та тарифів, тенденції споживання і зміни смакових уподобань споживачів впливають на експортний потенціал.

3. Торговельна політика: торговельні угоди, тарифи, митні обмеження, торговельні переговори та інші аспекти торговельної політики країн можуть впливати на можливості експорту.

4. Інфраструктура та логістика: розвиток транспортної інфраструктури, доступність портів, аеропортів, залізничних та автомобільних шляхів, ефективність логістичних послуг впливають на швидкість та вартість поставок, що впливає на експортний потенціал.

5. Фінансова підтримка: наявність фінансових інструментів підтримки експорту, таких як кредитування, страхування експортних операцій, гранти, пільги тощо, сприяє розвитку експортного потенціалу.

6. Політична стабільність: стабільність політичного середовища, законодавча база, правила і захист прав власності мають вплив на експортний потенціал, стимулюючи інвестиції та довіру з боку зовнішніх партнерів.

7. Людський капітал та освіта: рівень освіти, науково-технічний потенціал, наявність кваліфікованої робочої сили впливають на рівень інноваційності та технологічну конкурентоспроможність, що має важливе значення для експортного потенціалу.

Ці фактори можуть варіюватися в залежності від галузі, країни та специфічних умов, але загалом вони визначають здатність суб'єкта (країни, галузі, компанії) до експорту.

1.2 Поняття і структура агропромислового комплексу України

Агропромисловий комплекс України є ключовою складовою національного господарства і представляє собою єдину цілісну виробничо-економічну систему, що об'єднує різноманітні галузі, такі як сільське господарство, промисловість, наука та навчання. Цей комплекс спрямований на виробництво, транспортування, зберігання, переробку та збут сільськогосподарської продукції. За своїм складом та структурою він відрізняється від інших міжгалузевих комплексів і має вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, продовольчу безпеку та постачання промисловості сільськогосподарською сировиною. Земля є основним ресурсом для АПК, на якій здійснюється вирощування сільськогосподарської продукції та отримання сировини для виробництва та іншого споживання [9].

Термін «агропромисловий комплекс» у правовому полі визначається як складна біоекономічна система, яка об'єднує сільське господарство та споріднені галузі, включаючи матеріально-технічне постачання, заготівлю сільськогосподарської продукції, її переробку, зберігання та постачання до споживача [4]. У проекті Закону України «Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України» агропромисловий комплекс визначається як «сукупність галузей національної економіки, яка включає сільське господарство, рибне господарство, харчову промисловість та

перероблення сільськогосподарської продукції, а також пов'язану інфраструктуру та матеріальні ресурси». У дослідженні Андрійчука В. Г. [6] агропромисловий комплекс описується як основне і широке поняття, що включає такі складові:

1. Сфера виробництва, яка охоплює підприємства харчової і переробної промисловості, а також постачання засобів виробництва для сільського господарства.

2. Сфера сільського господарства, яка включає безпосередньо сільськогосподарські ділянки.

3. Сфера заготівлі і зберігання сільськогосподарської сировини, а також її переробку, яка є провідною ланкою цієї сфери.

4. Ринкова інфраструктура, яка включає аграрні біржі, гуртові ринки, аукціони, власну торговельну мережу сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств.

5. Виробнича інфраструктура.

Проте, класифікаційні групи I і III перетинаються у сфері переробки, що ускладнює їх розмежування.

У роботі Дусановського С.Л. та Білан Є.М. [3, с. 9] виділяються чотири сфери, а саме:

1. Галузі, що виробляють засоби виробництва для сільського господарства і агропромислового комплексу.

2. Власне сільське господарство, включаючи рослинництво та тваринництво.

3. Галузі промисловості, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини.

4. Виробнича та соціальна інфраструктура, яка охоплює процеси заготівлі, зберігання, транспортування та реалізації продукції, підготовку кадрів, а також заклади, що сприяють відтворенню робочої сили.

В будь-якому випадку, сільське господарство виступає як основна складова структури агропромислового комплексу. В Законі України «Про

стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» [4] наведено таке визначення: «сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) – вид господарської діяльності, пов’язаний з виробництвом продукції, призначеної для харчування у сирому або переробленому вигляді, а також для нехарчових цілей, і пов’язаний з біологічними процесами її вирощування». Вчені Морозова Г.С. [19] та Іванух Р.А., Дусановський С.Л., Білан Є.М. розглядають сільське господарство як комплекс технологічно і організаційно взаємопов’язаних галузей, які утворюють структурно завершену систему, спрямовану на стабільне виробництво рослинництва та тваринництва. Воно складається з агропромислових підприємств, що виробляють або надають послуги, що задовольняють потреби населення у харчових продуктах, а промисловість використовує його як сировину. Прокопенко К.О. вважає, що сільське господарство - це сукупність процесів вирощування та збирання культур на сільськогосподарських угіддях, розведення та утримання сільськогосподарських і інших тварин, а також виробництва їх продукції та надання послуг у сільськогосподарському виробництві, включаючи виконання сільськогосподарських робіт і процесів спеціалізованими підприємствами [7]. Цікавістю цього визначення є включення мисливства до сільського господарства.

Для більшого розуміння, також можна привести офіційне визначення терміна «сільськогосподарське підприємство», яке закріплено в Законі України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» [11]. Згідно з цим законом, «сільськогосподарське підприємство (включаючи селянське (фермерське), рибальське та рибницьке господарства)» – це юридична особа, основною діяльністю якої є вирощування та переробка сільськогосподарської продукції, при цьому виручка від реалізації цієї продукції становить не менше 50% загальної суми виручки. Згідно з цим визначенням, сільськогосподарськими підприємствами є також підприємства, що займаються водним господарством. Таким чином, селянські, фермерські, рибальські та

рибницькі господарства вважаються еквівалентними сільськогосподарським підприємствам.

Отже, виявлено законодавче зіткнення щодо класифікації підприємств сільського господарства (рис 1.2).

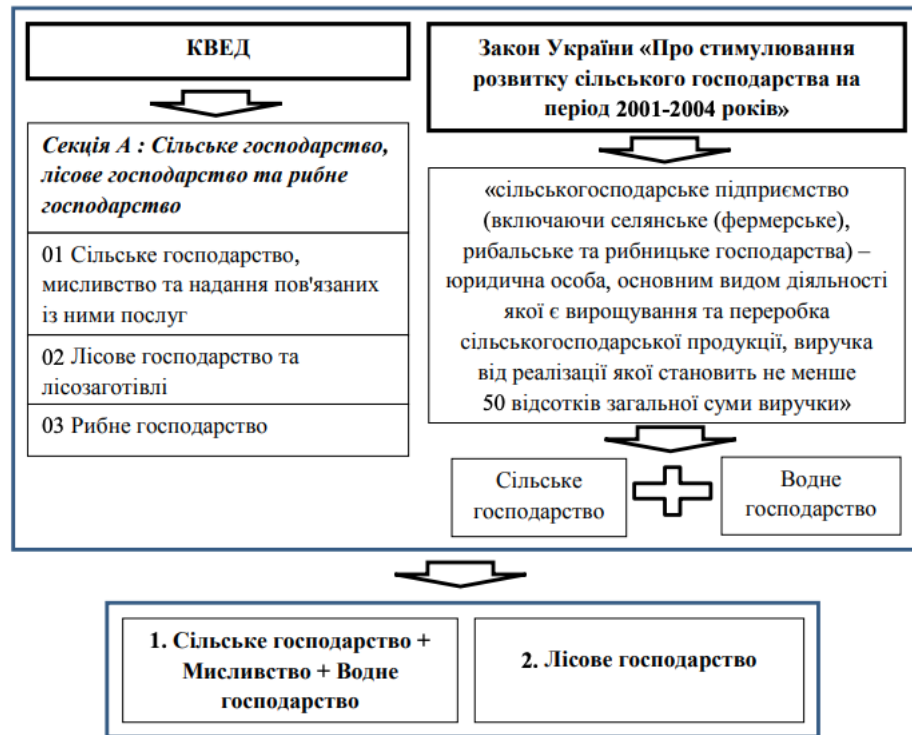

Рис. 1.2. Законодавче зіткнення щодо групування сільськогосподарських, мисливських, рибних та лісових господарств

Джерело: розроблено автором на основі даних [6],[7]

Таким чином, ґрунтуючись на класифікації КВЕД та керуючись Законом України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001—2004 років», було доповнено категорію «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» категорією «Рибне господарство» (рис.1.3).

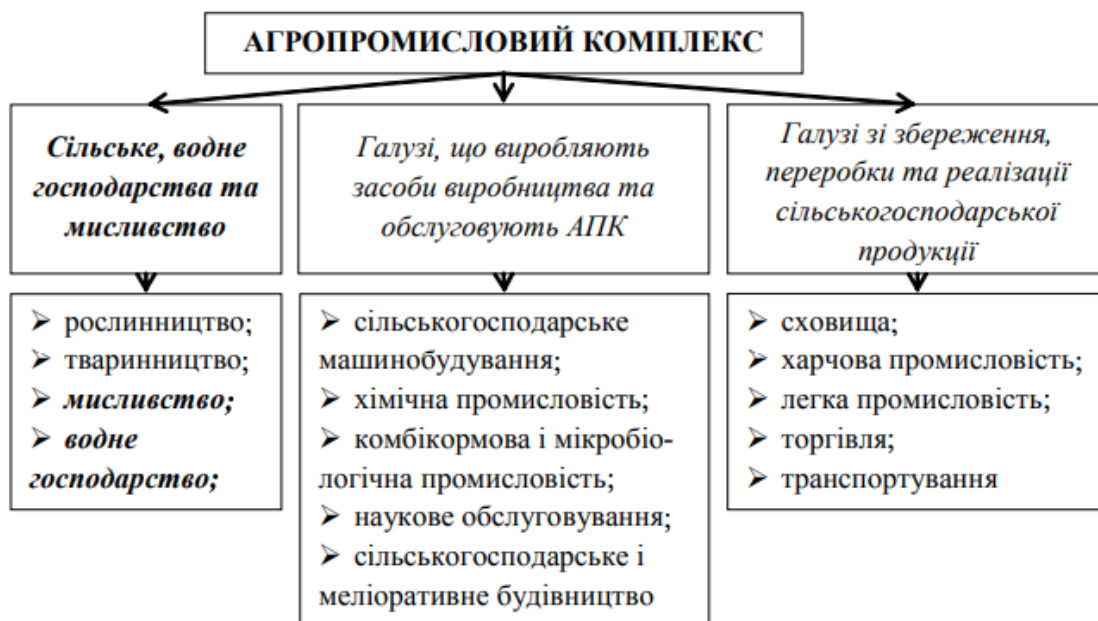

Рис.1.3. Структура агропромислового комплексу

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Щодо визначення поняття «агропромислове підприємство» існує певна незгодженість думок науковців (табл.1.1)

Таблиця 1.1

Трактування науковцями поняття «агропромислове підприємство»

Автор, джерело	Визначення
Андрійчук В.Г.	Це юридичні особи, в яких поєднується виробництво сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою, доробкою і зберіганням. Аграрне і промислове виробництва організаційно функціонують тут лише у формі внутрішньогосподарських підрозділів, що не мають юридичної самостійності. Як правило, агропромислові підприємства – це великі глибокоспеціалізовані господарські формування із значними площами багаторічних насаджень (або овочевих культур) та відносно потужними переробними виробництвами
Качан Є.П	В одному господарстві поєднуються сільськогосподарське і промислове виробництво, тобто зусилля раніше відокремлених, але взаємопов'язаних галузей для підвищення ефективності виробництва.
Ніценко В.С.	Це вертикально інтегрований суб'єкт господарювання, який поєднує виробництво сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою, зберіганням та реалізацією, а також може надавати послуги та виконувати роботи. Даний вид підприємств може бути інтегрованим в більш потужні агропромислові об'єднання, зокрема агрохолдинги, асоціації, кластери тощо
Минаков І.А	Це, насамперед, спеціалізоване підприємство, що об'єднує виробництво, промислову переробку та зберігання сільськогосподарської продукції

Економічна енциклопедія	Це первинні ланки агропромислового виробництва, які є формою, в основі якої лежать прямі технологічні зв'язки: виробництво сільськогосподарської сировини, її переробка і зберігання. Найхарактерніші риси цих підприємств: єдине керівництво сільськогосподарськими, переробними і обслуговуючими підрозділами; високий ступінь централізації управлінських функцій; наявність загальних господарських служб; єдиний план, баланс, розрахунковий рахунок в банку, загальний прибуток
Ахметов Р.Г	Це сільськогосподарські підприємства, що мають у своєму складі промислові виробництва з переробки сільськогосподарської продукції. У них аграрне і промислове виробництва виступають в якості виробничих підрозділів
Дусановський С.Л	Це форма виробничого кооперування сільськогосподарських підприємств у складі яких є промислові виробництва з переробки сільськогосподарської продукції. В основі його лежить єдине господарське завдання по виробництву і переробці сільськогосподарської продукції

Джерело: розроблено автором на основі даних [12]

Враховуючи думки науковців, можна зробити висновок, що агропромисловий комплекс складається з трьох основних галузей: сільського господарства, харчової і переробної промисловості, а також допоміжних і супутніх галузей, які забезпечують процес заготівлі, транспортування, зберігання і реалізації агропромислової продукції. Основною складовою агропромислового комплексу є сільськогосподарське виробництво. Це важлива і життєво необхідна галузь, яка виробляє продукти харчування для населення, сировину для промисловості і товари для експорту.

Сільськогосподарське виробництво має вирішальне значення для економіки країни, забезпечує продовольчу безпеку, підвищує рівень життя населення і сприяє розв'язанню соціально-економічних проблем. Ця галузь є однією з найскладніших у сфері матеріального виробництва, вимагаючи значних зусиль людської праці. Процес відтворення в сільському господарстві залежить від взаємодії природних, біологічних, науково-технічних, організаційно-господарських, соціальних та економічних факторів. З розвитком продуктивних сил цей складний комплекс стає ще більш складним. Сільськогосподарська сировина становить основу практично всієї продукції харчової промисловості і приблизно 70% продукції легкої промисловості. Приблизно 70% товарообороту

припадає на продукцію сільського господарства, харчової і переробної промисловості, зокрема понад 60% - на продовольчі товари.

Останнім часом агропромисловий комплекс зазнав кризових проблем, що призвело до великої соціальної напруги, особливо відчутної в сільській місцевості.

1.3 Методи оцінювання експортного потенціалу

Для оцінки результативності зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна провести аналіз його експортного потенціалу, що дозволяє визначити можливості зростання зовнішньої торгівлі та ефективності підприємства на міжнародному ринку. Крім того, експортний потенціал підприємства може бути розглянутий як сукупність ресурсів і можливостей для виробництва конкурентоспроможної продукції, її реалізації та обслуговування на зовнішніх ринках як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі.

Експортний потенціал підприємства може бути реальним або потенційним, і визначається сукупністю його виробничих, фінансових, кадрових та ринкових можливостей для здійснення торгівельної діяльності на зовнішньому ринку під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Оцінювання експортного потенціалу може здійснюватися за допомогою різних методів і підходів. Наприклад:

1. Аналіз ринку: Дослідження та аналіз зовнішнього ринку, включаючи його розмір, тенденції, конкурентність і можливості, можуть допомогти визначити потенційні цільові ринки для експорту. Цей метод вимагає збору і аналізу різноманітних даних про ринок, таких як статистика торгівлі, звіти про конкурентів, маркетингові дослідження і т.д.

2. Аналіз конкурентоспроможності: Оцінювання власної конкурентоспроможності в порівнянні з іншими постачальниками на зовнішньому ринку є важливим етапом визначення експортного потенціалу. Це

може включати аналіз якості продукції, цінової конкурентоспроможності, маркетингових стратегій, репутації бренду тощо.

3. Аналіз ресурсів: Оцінка наявних ресурсів, які можуть бути використані для експорту, таких як виробничі потужності, технології, кадри, сировина тощо, є важливим елементом оцінювання експортного потенціалу. Цей підхід дозволяє визначити, наскільки ефективно можуть бути використані наявні ресурси для здійснення експортної діяльності.

4. Стратегічне планування: Розробка стратегічного плану, включаючи мету, цілі, стратегії і дії, може допомогти визначити експортний потенціал. Цей підхід вимагає оцінки внутрішніх ресурсів і здібностей компанії, а також зовнішніх факторів, що впливають на експортний бізнес, для визначення оптимальної стратегії розвитку експортного ринку.

5. Консультування експертів: Звернення до фахівців і консультантів з досвідом у сфері міжнародної торгівлі та експорту може також допомогти в оцінюванні експортного потенціалу. Вони можуть надати експертні знання, поради і аналітичну підтримку для визначення потенційних ринків і розробки стратегій експортної діяльності.

Ці методи можуть використовуватися окремо або в комбінації один з одним для оцінювання експортного потенціалу. Крім того, важливо враховувати специфіку конкретної галузі і контексту країни, оскільки це також може впливати на експортні можливості.

Окрім вищенаведених методів також розрізняють системний, процесний і ситуаційний підходи, які надають необхідну інформацію щодо можливостей підвищення ефективності експортної діяльності. Забезпечення потрібною інформацією щодо експортної діяльності можливе лише шляхом глибокого і комплексного аналізу функціонування системи та її взаємодії з навколишнім середовищем.

Системний аналіз передбачає три типи завдань [14]. Перше завдання полягає у визначенні ефективності функціонування системи на основі її структури (експортного потенціалу). Для досягнення цієї мети

використовуються кількісні методи аналізу (економічний та статистичний аналіз). Завдання синтезу передбачає визначення структури, яка, враховуючи характер існуючої системи, сприятиме досягненню цілей експортної діяльності. Для досягнення цієї мети використовуються методи сценаріїв. Завдання "чорного ящика" передбачає аналіз системи, структура якої невідома або частково відома, з метою визначення її функціонування і, можливо, структури. У таких випадках доцільно використовувати методи експертної оцінки і моделювання.

Процесний аналіз відрізняється тим, що включає споживача "продукту" (результату) процесу, що визначає вимоги до цього результату. Однією з переваг процесного аналізу є можливість детального відображення окремих процесів у межах системи, а також їх комбінацій та взаємодій. Важливим аспектом є те, що процес складається з різних видів діяльності (функцій). Оптимізація окремих видів діяльності або функцій без урахування всього процесу може не призвести до помітних результатів. При аналізі експортного потенціалу у формі процесів можна уявити такі елементи як виробництво, маркетинг, продаж, логістику та післяпродажне обслуговування. Тому процесний метод аналізу використовується для оцінки системи відносин, що визначають експортну діяльність компанії, замість окремих компонентів системи.

Ситуаційний аналіз передбачає розробку окремої управлінської ситуації з використанням системи аналітичних показників, які можна розділити на три групи. Перша група показників стосується повернення матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Ці показники оцінюють продуктивність праці, фондівіддачу, матеріаловіддачу та інші, що мають важливе значення для оцінки інтенсивності виробництва. Друга група показників стосується обсягу експортної продукції і дозволяє проаналізувати асортимент, якість та конкурентоспроможність експортної продукції за індивідуальними та узагальненими показниками. Третя група показників включає ефективність експортної діяльності, такі як доходи та прибутки від експорту, маркетингові та

логістичні показники, показники оборотності активів та рентабельність експортних операцій.

Експортний потенціал підприємства в цілому можна розділити на дві основні частини (рис 1.4).

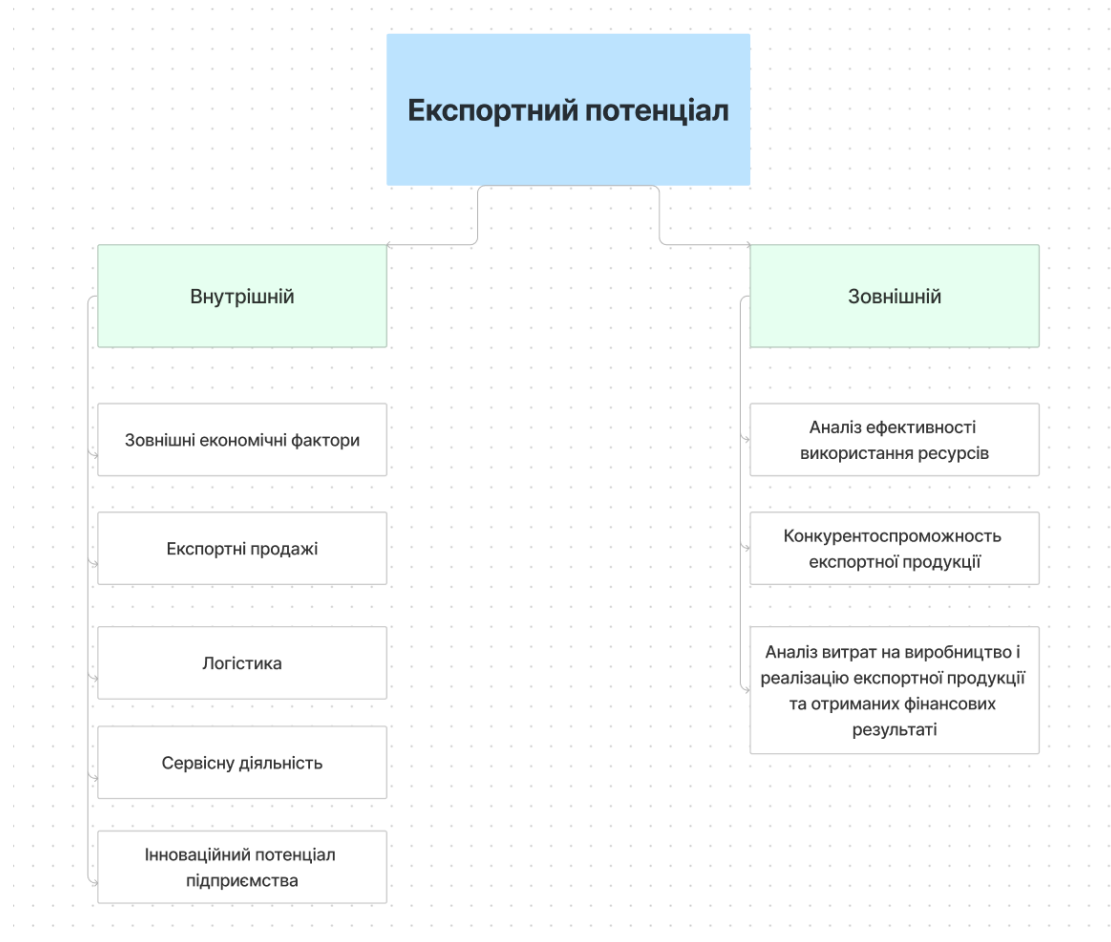

Рис. 1.4. Види експортного потенціалу та їх складові

Джерело: розроблено автором на основі даних [15]

Для оцінки експортного потенціалу підприємства використовується комплексний підхід, який включає кілька етапів:

1. Експертна оцінка можливостей підприємства на основі відповідних показників і результатів дослідження.
2. Аналітична оцінка експортного потенціалу підприємства.
3. Створення системи оцінок для прийняття управлінських рішень.
4. Порівняння результатів проведених досліджень та експертних висновків.

При оцінці експортного потенціалу підприємства широко застосовуються експертні методи аналізу, що включають залучення фахівців (експертів) для вивчення проблеми.

Другий етап включає аналіз експортного потенціалу за допомогою набору показників, таких як:

- ефективність виробництва експортної продукції, яка визначається як співвідношення вартості експортної продукції внутрішніх цін до собівартості експортної продукції. Чим вище цей показник, тим більш доцільним є виробництво такого виду продукції;
- частка інноваційної продукції, яка визначається як відношення вартості інноваційної продукції до загальної її вартості. Цей показник показує, яка частина продукції може бути виведена на зовнішній ринок;
- аналіз обсягів виробництва та конкурентоспроможності експортної продукції;
- аналіз реалізації експортної продукції та фінансових результатів експортної діяльності підприємства;
- аналіз маркетингових та логістичних показників, пов'язаних з експортом;
- прогнозний аналіз експортного потенціалу та конкурентоспроможності підприємства.

На третьому етапі проводиться впровадження інформаційно-аналітичної системи, що включає актуальну та архівну інформацію і забезпечує аналітичний процес для ефективного прийняття управлінських рішень.

Четвертий етап передбачає аналіз експортного потенціалу залученням групи експертів. Шляхом порівняння результатів дослідження та думок експертів робляться висновки та оцінка експортного потенціалу підприємства.

Цей метод оцінки експортного потенціалу дозволяє здійснити об'єктивну оцінку поточного стану підприємства, виявити фактори, що ускладнюють його конкурентоспроможність, визначити шляхи вирішення поточних проблем, підвищити ефективність реалізації продукції на внутрішньому ринку та створити

можливості для виходу на зовнішній ринок. Основна мета експертного оцінювання полягає у прогнозуванні можливого розвитку подій у майбутньому.

Отже, в сучасних умовах оцінка факторів розвитку та формування експортного потенціалу є вирішальною для успішної присутності на міжнародному ринку. Для досягнення успіху в міжнародній діяльності підприємству необхідно використовувати комплексні методики оцінки експортного потенціалу. Існують різні методологічні підходи до оцінки, кожен з яких має свої унікальні характеристики, переваги та обмеження. Для глибокого аналізу стану експортного потенціалу підприємства виникає потреба у поєднанні різних методик, зокрема при розробці прогнозної моделі оцінки цього потенціалу. Такий підхід дозволить використовувати переваги існуючих методик і створити оптимальну модель оцінки експортного потенціалу підприємства, що враховує сучасні умови інтеграційних процесів в Україні.

Висновки до I розділу

Експортний потенціал країни є індикатором її конкурентоспроможності на міжнародних ринках і відображає здатність країни експортувати наявні ресурси, а також виготовлені товари та послуги. Таким чином, процеси формування і розвитку експортного потенціалу національної економіки є важливим стратегічним аспектом її зростання. Експортний потенціал підтверджує реальні конкурентні переваги національної економіки на світових ринках і виступає інструментом просування національних інтересів у масштабах світового господарства.

Агропромисловий комплекс України є ключовою складовою національного господарства і представляє собою єдину цілісну виробничо-економічну систему, що об'єднує різноманітні галузі, такі як сільське господарство, промисловість, наука та навчання. Цей комплекс спрямований на виробництво, транспортування, зберігання, переробку та збут сільськогосподарської продукції. За своїм складом та структурою він

відрізняється від інших міжгалузевих комплексів і має вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, продовольчу безпеку та постачання промисловості сільськогосподарською сировиною. Земля є основним ресурсом для АПК, на якій здійснюється вирощування сільськогосподарської продукції та отримання сировини для виробництва та іншого споживання.

На жаль, останнім часом агропромисловий комплекс зазнав кризових проблем, що призвело до великої соціальної напруги, особливо відчутної в сільській місцевості.

Оцінка результативності зовнішньоекономічної діяльності підприємства може бути здійснена шляхом аналізу його експортного потенціалу, що дає змогу визначити можливості для зростання зовнішньої торгівлі та ефективності підприємства в міжнародному поділі праці.

На сьогоднішній день оцінка факторів розвитку та формування експортного потенціалу є вирішальною для успішної присутності на міжнародному ринку. Для досягнення успіху в міжнародній діяльності підприємству необхідно використовувати комплексні методики оцінки експортного потенціалу. Існують різні методологічні підходи до оцінки, кожен з яких має свої унікальні характеристики, переваги та обмеження. Для глибокого аналізу стану експортного потенціалу підприємства виникає потреба у поєднанні різних методик, зокрема при розробці прогнозної моделі оцінки цього потенціалу. Такий підхід дозволить використовувати переваги існуючих методик і створити оптимальну модель оцінки експортного потенціалу підприємства, що враховує сучасні умови інтеграційних процесів в Україні.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК УКРАЇНИ

2.1. Аналіз виробництва та споживання товарів АПК на світовому рівні

Агропромисловий комплекс (АПК) є важливою складовою світової економіки і грає велику роль у виробництві та споживанні товарів [16]. Розглянемо аналіз виробництва та споживання товарів АПК на світовому рівні.

Виробництво товарів АПК:

– зернові культури: зернові культури, такі як пшениця, кукурудза та рис, є основними культурами, вирощуваними у багатьох країнах. Найбільшими виробниками зерна є Сполучені Штати, Китай, Бразилія та Індія;

– м'ясо: виробництво м'яса є значним у сільському господарстві. Найпопулярніші види м'яса - свинина, птиця, яловичина та овечина. Найбільшими виробниками м'яса є Китай, США та Бразилія;

– молоко та молочні продукти: виробництво молока та молочних продуктів є поширеним у багатьох країнах. Найбільшими виробниками молока є Індія, США та Китай.

– овочі та фрукти: вирощування овочів та фруктів є важливою галуззю АПК. Країни, які виділяються виробництвом овочів та фруктів, включають Китай, Індію, Бразилію та США.

За останні десятиліття в сільськогосподарській торгівлі відбулися основні тенденції, які стали важливими для розвинених і країн, що розвиваються. Зокрема, спостерігався нерівномірний ріст торгівлі, з бурхливим зростанням у 2005-х роках і стагнацією в середині 2015-х, а потім повільним відновленням. Також відбувався обвал цін на товари. Напрямки та товарний склад торгівлі

сільськогосподарською продукцією також змінювалися, а очікувані зміни на світових ринках стали результатом політичних реформ.

Близько однієї третини міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією відбувається в країнах Західної Європи. Але, якщо виключити цю торгівлю між країнами Західної Європи, Північна Америка, Західна Європа та Азія мають приблизно рівні частки світового експортного ринку. Однак, на сьогоднішній день Азія є найбільш важливим ринком імпорту.

Спостерігаються кілька помітних тенденцій в сільськогосподарській торгівлі. Зокрема, спостерігається зменшення колишнього великого імпортного ринку в Західній Європі та перехід до позицій чистого експорту для деяких товарів, таких як зерно, цукор і м'ясо. Це пов'язано, зокрема, з успіхом спільної сільськогосподарської політики та зростанням імпортних ринків у країнах Тихоокеанського регіону завдяки збереженню високого рівня доходів населення.

Також відбувається перехід в акценті на ринок імпорту з країн з високим рівнем доходу до країн з середнім рівнем доходу. Також спостерігається збільшення надлишків на ринку в деяких країнах, що експортують сільськогосподарські товари, а також поширення використання експортних субсидій великими промислово розвиненими країнами.

Латинська Америка та Карибський басейн є великими експортерами сільськогосподарських товарів серед регіонів країн, що розвиваються. Натомість, Азія, Близький Схід, Африка та країни з перехідною економікою є на даний момент імпортерами сільськогосподарських товарів.

Незважаючи на зростаючий попит на продукцію рослинництва та тваринництва, світове сільське господарство мало змогу відповісти на цей попит. Населення світу подвоїлося з 2000 по 2022 рік, а рівень харчування значно покращився, проте ціни на основні продукти харчування, такі як рис, пшениця і кукурудза, впали на близько 60 відсотків. Це свідчить про те, що поставки продукції перевищували попит.

Хоча попит на сільськогосподарську продукцію продовжує зростати, останні десятиліття цей ріст став менш швидким. У період з 2010 по 2019 рік

попит зростав у середньому на 2,4 відсотка на рік, але у 2020 році значно знизився через глобальну пандемію.

На сьогоднішній день 61 відсоток світового населення проживає у країнах, де середнє споживання їжі на людину перевищує 2700 ккал на добу. Це також впливає на обмежені можливості подальшого збільшення споживання.

Торговельний дефіцит країн, що розвиваються, у сільськогосподарській продукції прогнозується погіршення. В минулому країни, що розвиваються, загалом мали чистий профіцит в торгівлі сільськогосподарськими товарами, але з часом спостерігається тенденція до зростання імпорту швидше, ніж експорту. Сальдо торгівлі сільськогосподарською продукцією країн, що розвиваються, поступово зменшується, і до 2017 року воно переважно було негативним. Найвищий зафіксований дефіцит склав 11 мільярдів доларів США в 2016 році.

Ця загальна тенденція приховує складну ситуацію, яка варіюється в залежності від конкретного товару та країни. Різке зниження чистого надлишку країн, що розвиваються, у цукрі, рослинних оліях та олійних культурах свідчить про зростаюче споживання та імпорт в деяких країнах розвитку, а також про наслідки протекціоністської політики найбільших промислових країн. У випадку товарів, які виробляються переважно в країнах, що розвиваються, але споживаються головним чином в промислових країнах, наприклад, кава та какао, повільний ріст попиту не дозволив поліпшити торговельний баланс країн, що розвиваються. Коливання та загальне зниження цін сприяли посиленню цієї проблеми.

За прогнозами на 2030 рік, дефіцит торгівлі сільськогосподарською продукцією країн, що розвиваються, очікується збільшення. Зокрема, очікується подальше швидке зростання чистого імпорту зернових культур та продуктів тваринництва.

Отже, у майбутньому виробництво продуктів харчування буде стежити за попитом на ринку, але проблема нестачі продовольства залишиться. Детальний аналіз показує, що в світі є достатньо землі, ґрунту та води, а також потенціал для подальшого зростання урожайності, що дозволить задовольнити потреби

населення. Проте зростання урожайності буде повільнішим, ніж у минулому, але це не викликає тривоги на глобальному рівні, оскільки в майбутньому передбачається менші темпи зростання виробництва.

Однак, щоб це стало можливим, необхідне підтримуюче політичне середовище для сільського господарства. У минулому виробники відповідали на попит на ринку, і ймовірно, вони будуть продовжувати це робити в майбутньому. Але важливо зазначити, що платоспроможний попит не відображає загальних потреб людей в продуктах харчування та сільськогосподарських продуктах. Багато мільйонів людей не мають достатньо коштів для покупки необхідних продуктів чи ресурсів для їх вирощування.

Тому, навіть якщо загальний потенціал для виробництва є, проблеми продовольчої безпеки все ще існуватимуть на рівні домогосподарств або національному рівні. Це означає, що будуть потрібні додаткові заходи для забезпечення достатнього доступу до продуктів харчування для всього населення, особливо для тих, хто перебуває в уразливому становищі.

2.2 Аналіз діяльності АПК України на прикладі ТОВ СП «Нібулон»

На сучасному етапі розвитку економіки більшості країн з ринковою системою агропромисловий сектор України є одним з найважливіших компонентів. Цей сектор розвивається в умовах високого рівня енергетичного забезпечення та використання широкого спектра сучасних агротехнічних практик. Важливими аспектами є також екологізація, застосування енергозберігаючих технологій, а також впровадження методів меліорації та хімізації.

Успішний розвиток агропромислового сектору базується на розгалуженій інфраструктурній мережі та системі науково-дослідного забезпечення. Велика увага приділяється створенню потужної виробничої бази, яка підтримує розвиток цього сектору.

Однією з найуспішніших компаній-експортерів сільськогосподарської продукції України є ТОВ СП «Нібулон» [18]. ТОВ СП «Нібулон» займається експортом сільськогосподарської продукції України на світові ринки, зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, ріпаку, соняшнику, сорго та сої. У 2020 році Україна зіткнулася зі зниженням обсягів експорту на 12,1% порівняно з попереднім рекордним роком в історії країни. Це стало наслідком негативних погодно-кліматичних умов, які панували практично по всій території країни.

Доцільно графічно відобразити обсяги експорту сільськогосподарської продукції з України, відповідно до рис. 2.1

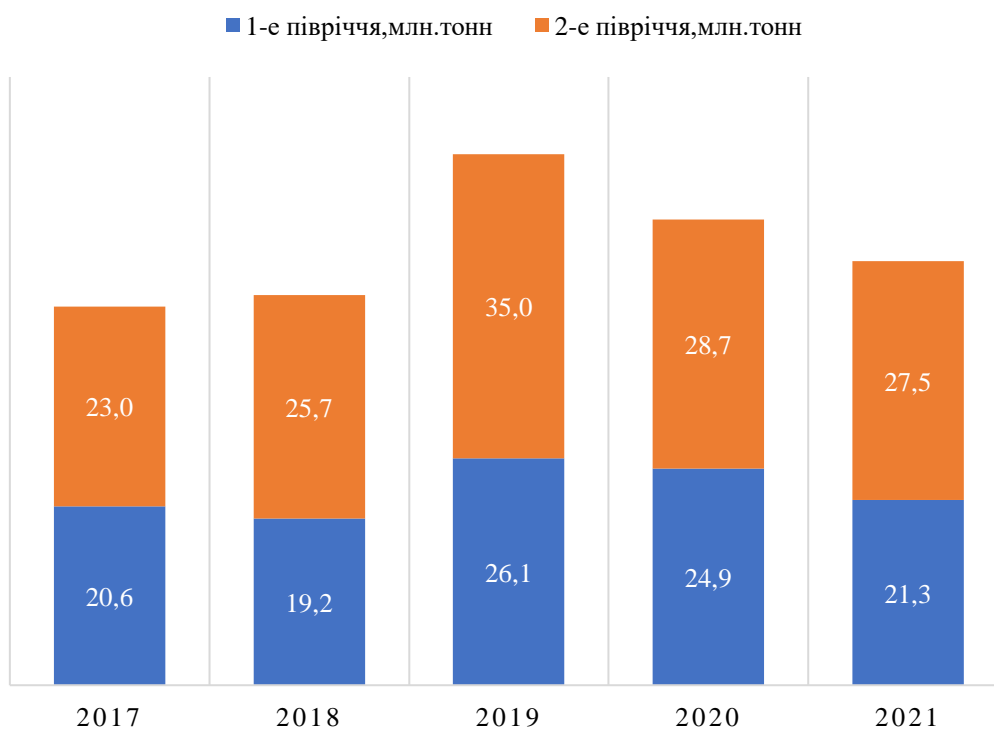

Рис. 2.1 Обсяг експорту сільськогосподарської продукції з України за 2017-2021рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [13]

У першому півріччі 2020 року темпи експорту з України знизились на 4,6% порівняно з аналогічним періодом 2019 року, але залишались вищими в порівнянні з попередніми роками. Це пояснюється рекордним врожаєм у 2019 році та значними залишками зерна на початку 2020 року.

У другому півріччі 2020 року, через погані погодні умови, обсяги експорту з України знизились на 18,0% у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, але залишались вищими в порівнянні з попередніми роками. Завершивши зерновий маркетинговий рік 2020-2021, Україна стикнулася з викликами, спричиненими погодними катаклізмами та значним зростанням цін, що призвело до кризи невиконання форвардних контрактів. За оцінками аналітиків, Україна експортувала 48,8 млн тонн зернових протягом року.

Зменшення виробництва зерна та загального виробництва в Україні негативно вплинуло на показники експорту групи «Нібулон». У 2020 році компанія експортувала 4,5 млн тонн зерна та олійних культур, що на 14,5% менше, ніж у 2019 році. Протягом липня-вересня 2020 року, під час збирання ранніх культур, було експортовано 1,87 млн тонн зерна. Недостача зерна ранніх культур, що виникла на початку збиральної кампанії, та висока волатильність цін на внутрішніх і зовнішніх ринках змусили групу «Нібулон» переглянути та оптимізувати свою торговельну програму.

Стосовно обсягів експорту групи «Нібулон» з України, розглянемо рис. 2.2.

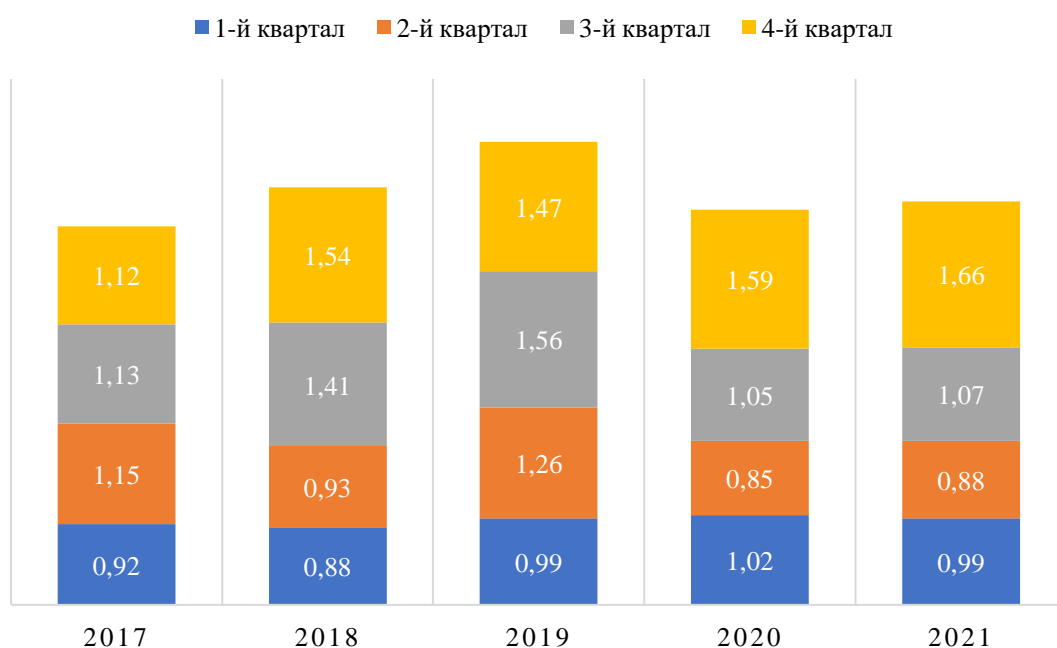

Рис. 2.2 Обсяги експорту компанії «Нібулон» з України за 2017-2021 рр., млн, тон

Джерело: розроблено автором на основі даних [18]

Завдяки вжитим заходам, результати 4-го кварталу 2020 року стали найкращими за всю історію компанії «Нібулон». Протягом перших двох кварталів 2021 року група продовжувала збільшувати обсяги збирання зерна та його експорту. В цілому, частка групи «Нібулон» в загальному обсязі експорту з України коливається від 8% до 11%.

У третьому кварталі 2020 року група «Нібулон» зайняла друге місце в рейтингу експортерів з України з часткою 7,6% від загальних обсягів експорту. Однак, з початку липня до грудня, частка групи в експорті з України збільшилась до 9,1%. Загалом, за 2020 рік група «Нібулон» займає друге місце в рейтингу експортерів з України з часткою 8,4%.

За своє існування ТОВ СП «Нібулон» встановило ділові зв'язки з близько 80 країнами світу для постачання українського зерна. Висока якість постачаного зерна гарантується наявністю хіміко-технологічних (ХТЛ) та виробничо-технологічних лабораторій (ВТЛ) у перевантажувальних терміналах та елеваторах компанії. Це дозволяє контролювати якість зерна, яке закуповується на внутрішньому ринку або призначається для експорту.

Упродовж останніх років, внаслідок глобальних та регіональних змін в обсягах виробництва та споживання, відбулися певні зміни у країноотримувачах українського зерна. В Європі спостерігався знижений попит на українське фуражне зерно, ячмінь та кукурудзу через успішні врожаї цих культур у ключових імпортерах, зокрема в Іспанії та Італії.

Проте у 2020 році спостерігалась концентрація експорту зерна, ячменю та кукурудзи в Китай. Частка Китаю у загальному експорті групи «Нібулон» у 2020 році становила 26,1%, що порівняно з 18,5% у 2019 році. Особливо важливими культурами для експорту до Китаю стали кукурудза (53,4% структури експорту) та ячмінь (50,1%).

Таким чином, зміни на світових ринках та зміщення країноотримувачів вплинули на споживання українського зерна, призводячи до зменшення попиту в Європі та збільшення експорту до Китаю для групи «Нібулон».

Україна вважає Китай преміальним ринком для своєї кукурудзи та ячменю, а група компаній "Нібулон" володіє повною інфраструктурою, сертифікацією та досвідом, необхідними для зниження контрактних ризиків і постачання високоякісної продукції, яка відповідає всім китайським вимогам щодо безпеки харчування та карантинних норм.

Група «Нібулон» готова задовольнити потреби Китаю, володіючи необхідною інфраструктурою, яка дозволяє ефективно транспортувати та зберігати зерно, а також наявністю власних лабораторій та сертифікаційних процедур для забезпечення високої якості продукції. Це дозволяє мінімізувати контрактні ризики і гарантувати виконання китайських вимог щодо безпеки харчування та карантину.

У напрямку експорту в ЄС та на Близький Схід група компаній «Нібулон» отримує можливість продавати свою сільськогосподарську продукцію за цінами, які перевищують ринкові. Це зумовлено тим, що якісні вимоги у цих регіонах є менш складними, що веде до вищої конкуренції.

У 2021 році група «Нібулон» досягла рекордних результатів у відвантаженні сільськогосподарської продукції в різних періодах. Серпень став найкращим місяцем з показником 700,9 тис. тонн, 4-й квартал досяг 1,88 млн тонн, а друге півріччя склало 3,71 млн тонн. В результаті цієї добре скерованої роботи було встановлено новий абсолютний рекорд - понад 5,64 млн. тонн сільгосппродукції було відвантажено за рік.

Одним із важливих чинників, що сприяли зростанню торговельної співпраці, був рекордний врожай пшениці, кукурудзи та ячменю в Україні у 2021 році. Група компаній «Нібулон» зосередила свою увагу на цих культурах, які становлять понад 90% від загального обсягу відвантажень. Решта частка відводиться на ріпак, сою та сорго.

Компанія має можливість одночасного зберігання до 2,25 млн тонн сільгосппродукції, що є найбільшим обсягом в країні. Вона також розпоряджається власними високоточними лабораторіями, сучасним флотом та потужним залізничним і автомобільним транспортом.

Усі ці елементи, разом з професійним колективом, працюють у злагодженій системі, що дозволяє компанії задовольняти навіть найвищі вимоги партнерів. Це зробило групу «Нібулон» та Україну відомими у світі як надійних постачальників високоякісного зерна.

На рис.2.3 відображено відсоткове співвідношення різних культур в структурі експорту групи «Нібулон».

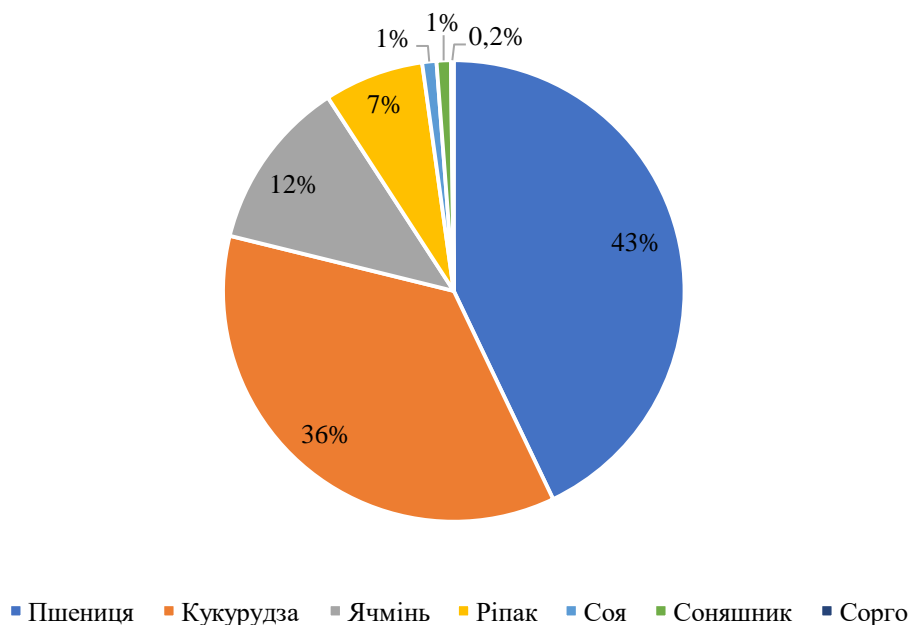

Рис. 2.3 Структура експорту в 2020-2021рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [18]

Компанія «Нібулон» спеціалізується на експорті трьох основних культур - пшениці, кукурудзи та ячменю. Ці культури є домінуючими в структурі експорту компанії. Шляхом ефективної роботи торгового відділу та розширення географії торгівлі, «Нібулон» забезпечує постійний вивіз цих сільськогосподарських продуктів на світові ринки.

Група «Нібулон» активно розширює свою експортну присутність шляхом відвантаження різних культур до нових ринків. Відбулися значні події, такі як вперше відвантаження насіння соняшника до Болгарії, експорт високоякісної пшениці в Саудівську Аравію (до цього цей ринок був в основному спрямований на ячмінь) та співпраця з Великобританією щодо відвантаження ріпаку. Раніше компанія «Нібулон» експортувала до Великобританії лише один вид

сільськогосподарської продукції - кукурудзу у 2014 році. Ці події свідчать про постійне розширення географії торгівлі та встановлення нових партнерських зв'язків компанією «Нібулон».

Далі проведемо детальний аналіз по кожній сільськогосподарській продукції, яку експортує компанія ТОВ СП «Нібулон».

1. *Кукурудза*. Південно-Східна Азія є важливим ринком збуту для експорту кукурудзи, оскільки регіон має постійно зростаючу чисельність населення та розвиваючуся економіку. У минулому маркетинговому році "Нібулон" відправив до Китаю 8,4 млн тонн кукурудзи, що на 345% перевищує показник попереднього сезону. Ця цифра також перевищує загальний експорт до країн Європи. Доля Китаю в портфелі експорту компанії «Нібулон» у минулому маркетинговому році становила 65%, що на 30% більше, ніж у попередньому році. Це свідчить про гнучкість компанії та її здатність швидко адаптуватися до змін на ринку. Висока якість продукції завжди була і залишається основною перевагою «Нібулон» та є важливим фактором її конкурентоспроможності. Україна може продовжувати поставляти значні обсяги кукурудзи в країни ЄС, Близького Сходу та Північної Африки, особливо з урахуванням зменшення виробництва кукурудзи в Бразилії через негативні погодні умови в поточному році. Внаслідок цього Україна та США можуть отримати частку ринку, яку раніше займала Бразилія, в регіоні Середземномор'я. Крім того, не виключена можливість експорту кукурудзи до самої Бразилії, оскільки вона зараз зіткнулася з внутрішнім дефіцитом цієї сировини для власної переробки. Компанія «Нібулон» вже розглядає можливість укладання таких контрактів із бразильськими партнерами.

2. *Ріпак*. Очікується зростання попиту на ріпак, оскільки глобальне виробництво цієї культури скорочується. Особливо це стосується ситуації в Канаді, де виробництво ріпаку наразі очікується на рівні 17-18 млн тонн, що менше порівняно з попередніми роками, коли воно становило близько 22 млн тонн. Таким чином, попит на український ріпак з боку країн ЄС буде ще стійкішим, ніж у минулі роки. Навіть Канада може знайтися в ситуації, коли їй

доведеться імпортувати ріпак, незважаючи на те, що раніше вона була великим експортером цієї культури.

3. *Ячмінь*. Протягом останніх років, близько 70% вітчизняного експорту ячменю компанії "Нібулон" спрямовувалося до Китаю, оскільки ця країна має значний попит на фуражні зернові. У маркетинговому році 2020/21 компанія відправила до Китаю 85% від щорічної програми експорту ячменю. Загалом, доля «Нібулон» у вітчизняному експорті ячменю становить 13%. Якщо попит Китаю у сезоні 2022/23 залишиться на рівні минулого маркетингового року, то його доля у щорічній програмі експорту ячменю «Нібулон» буде домінувати. Зважаючи на звіти про рекордний врожай ячменю цього року, компанія планує значно покращити показник минулого року щодо експорту ячменю.

4. *Соняшник*. У маркетинговому році 2020/21, з України було експортовано близько 190 тис. тонн насіння соняшника, що є одним із найвищих показників за останні роки, на рівні з сезоном 2016/2017. Компанія «Нібулон» внесла свій внесок до цього експорту, становлячи 15,8% від загального обсягу експорту насіння соняшника з України. Всю свою продукцію, що була експортована компанією у цьому сезоні, було відправлено до Болгарії, де внаслідок поганого врожаю було значне попит на українську продукцію.

5. *Соя*. У маркетинговому році 2020/21 компанія «Нібулон» відновила експорт української сої після дворічної перерви, спричиненої податковими змінами. Загалом було відвантажено 30 тис. тонн сої до країн, таких як Єгипет, Туреччина і Франція.

6. *Сорго*. У 2020 році експорт сорго з України зменшився внаслідок невеликих посівних площ та низької врожайності цієї культури. Незважаючи на це, компанія «Нібулон» змогла відвантажити 11 тис. тонн сорго до Ізраїлю, що є першим відвантаженням цієї культури в цю країну з 2015 року. Частка компанії "Нібулон" у загальному експорті сорго з України у сезоні 2020/21 склала 19%.

Отже, компанія «Нібулон» продовжує свій розвиток, удосконалює свої потужності і збільшує флот. Введення в експлуатацію 140-метрового самохідного плавкрану NIBULON MAX значно посилило компанію і покращило

показники відвантаження сільськогосподарської продукції. Цей кран оптимізує роботу всього флоту і забезпечує високу продуктивність. Завдяки ньому компанія має можливість перевалити до 6 млн тонн вантажів, що перевищує потужності морського перевантажувального терміналу в Миколаєві. Це створює стійкі передумови для подальшого зростання компанії, збільшення обсягів експорту і географії присутності. «Нібулон» продовжуватиме досягати нових рекордів, незважаючи на ситуацію в нашій країні, сприяючи підвищенню конкурентоздатності української сільськогосподарської продукції та прославленню України у світі.

2.3 Оцінка експортного потенціалу агропромислового комплексу України

Термін «експортний потенціал підприємства» часто зустрічається в теоретичних, наукових і практичних дискусіях щодо розвитку економіки країни. Однак, його значення може бути тлумачене по-різному, що призводить до певної невизначеності і вимагає чіткого уточнення. Згідно з Великим Економічним словником, «експортний потенціал» визначається як здатність промисловості та загального суспільного виробництва даної країни виробляти достатню кількість конкурентоспроможних товарів для задоволення попиту на зовнішньому ринку.

Аналізуючи період 2017 – 2021 рр. (рис.2.4), динаміка обсягів експорту та імпорту сільськогосподарської продукції змінювалась протягом зазначеного періоду. В 2017 експорт становив 17,8 млрд. дол.США, а в 2021 – 27,9 млрд.дол.США, тобто відбулося його зростання на 57%. Імпорт у 2017 році становив 4,3 млрд.дол.США, а у 2021 році – 8 млрд.дол.США, тобто зростання імпорту також значне – 86%.

Україна, як один з найбільших виробників сільськогосподарської продукції, зокрема зернових культур, колись отримала назву "житниця Європи", оскільки завжди була сильним постачальником хліба на світові ринки. Навіть у сучасній

епосі продукція сільського господарства є однією з основних складових українського експорту. Наша пшениця, кукурудза, ячмінь та рапс є дуже впізнаваними та популярними продуктами в понад 170 країнах світу. Зернові культури представляють найважливішу групу сільськогосподарської продукції.

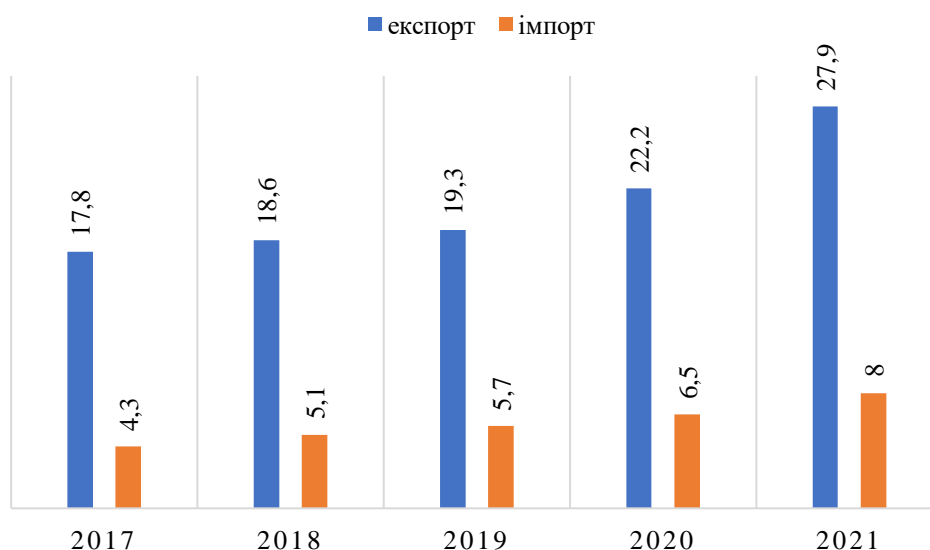

Рис. 2.4 Динаміка експорту сільськогосподарської продукції України, млрд. дол. США

Джерело: розроблено автором на основі даних [15]

У табл. 2.1 наведено динаміку експорту зернових та зернобобових та продуктів їх переробки за останні 5 років, графічне представлення тенденцій представлено на рис. 2.5.

Таблиця 2.1

Динаміка експорту зернових та зернобобових та продуктів їх переробки у період 2016-2021рр.

Рік	Кількість експорту
2016-2017 рік	44,4 млн.тонн
2017-2018 рік	39,4 млн.тонн
2018-2019 рік	50,4 млн.тонн
2019-2020 рік	57,2 млн.тонн
2020-2021 рік	44,9 млн.тонн

Джерело: розроблено автором на основі даних [19]

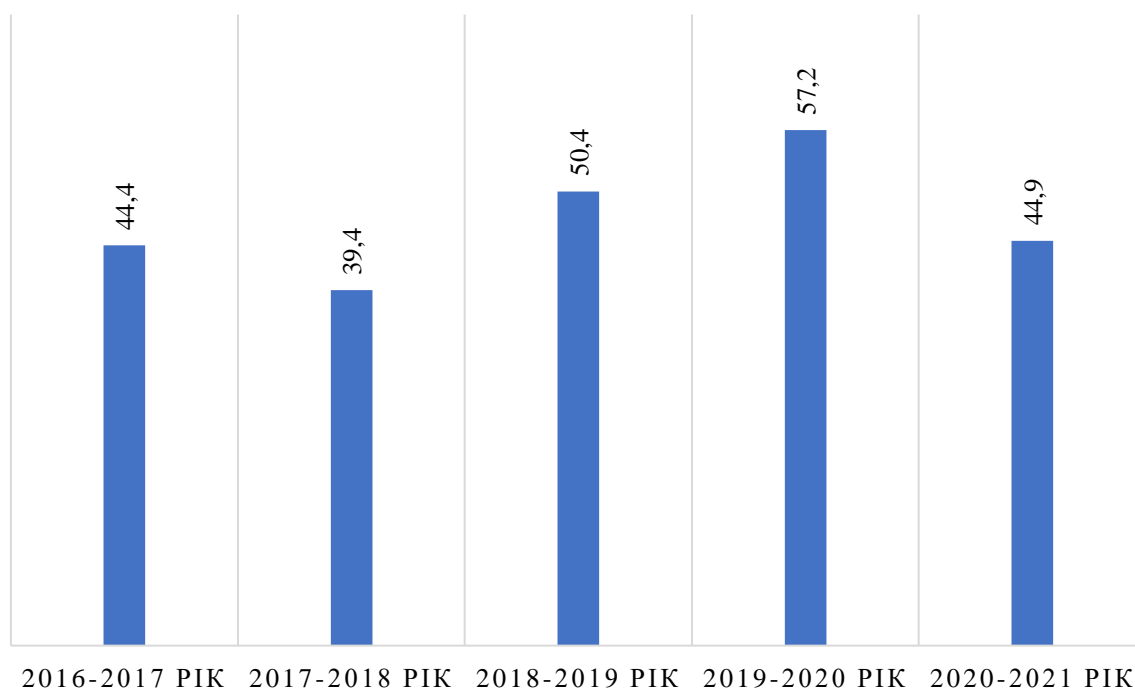

Рис. 2.5 Кількість експорту зернових та зернобобових та продуктів їх виробництва за останні 5 маркетингових років

Джерело: розроблено автором на основі даних таблиці 2.1

У період 2017-2018 років обсяг експорту зменшився і становив 39,4 млн тонн. Але вже наступного маркетингового року Україна відправила на міжнародні ринки 50,4 млн тонн зернових і зернобобових культур, а у 2019-2020 роках цей обсяг збільшився до 57,2 млн тонн. У минулому маркетинговому році було експортовано 44,9 млн тонн. Зокрема, експорт з України включав 16,6 млн тонн пшениці, 4,2 млн тонн ячменю, 18,4 тис. тонн жита, 23,1 млн тонн кукурудзи, а також 126,9 тис. тонн борошна. У маркетинговому році 2021-2022, станом на 21 лютого, було експортовано 42,6 млн тонн зернових: 17,8 млн тонн пшениці, 5,6 млн тонн ячменю, 160,1 тис. тонн жита, 18,7 млн тонн кукурудзи та 66,3 тис. тонн борошна.

Прогнозується, що Міністерство аграрної політики очікує виробництво зернових культур на рівні 64 мільйони тон, а експорт зернових планується на рівні 42,5 мільйони тон. Україна має великий потенціал як експортер зернових на світовому ринку, завдяки плідним землям та працьовитості нашого народу. Проте, для отримання більшої вигоди, важливо розвивати переробні

підприємства паралельно з високими врожайями. Постачаючи напівфабрикати та готові вироби за кордон, наша країна зможе отримати значно більше прибутку. На сьогоднішній день Україна займає лідируючі позиції серед світових експортерів зерна.

У 2019 році лідерами в експорті сільськогосподарської продукції за рейтингом були такі компанії: Kernel Group (4,48 млн т), «Nibulon» (3,72 млн т), COFCO Agri Ukraine (3,03 млн т), «Bunge Ukraine» (2,84 млн т) та «Луї Дрейфус Україна ЛТД» (2,73 млн т).

Структурно зображено лідерів експорту на рис.2.6.

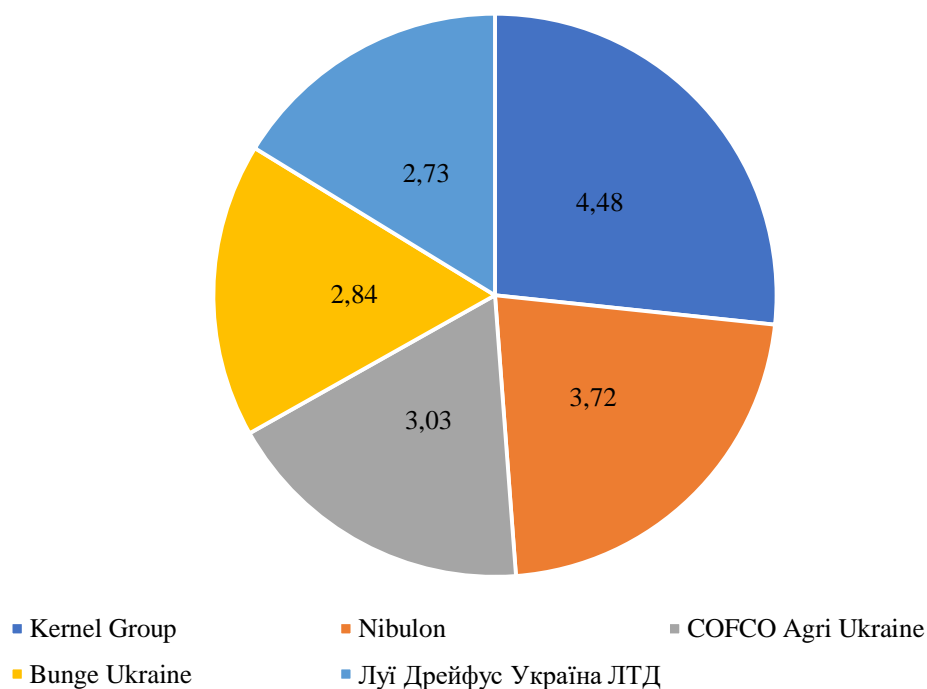

Рис. 2.6. Лідери експорту сільськогосподарської продукції станом на 2019 рік

Джерело: розроблено автором на основі даних [17]

У січні-лютому 2020 року продукти рослинного походження мали найбільшу частку в структурі імпорту сільськогосподарської продукції України, становлячи 40,5% або 430 млн доларів США. Готові харчові продукти також склали значну частку – 37,4% або 397 млн доларів США. Найбільшими категоріями імпорту були їстівні плоди та горіхи, які склали 13,6% або 144,2 млн доларів США від загального обсягу імпорту сільськогосподарської

продукції. Насіння і плоди олійних рослин займали 11,8% або 125,2 млн доларів США, а риба та ракоподібні - 10,7% або 113,4 млн доларів США. Інші види продукції становили 64% у загальній структурі імпорту. (рис.2.7).

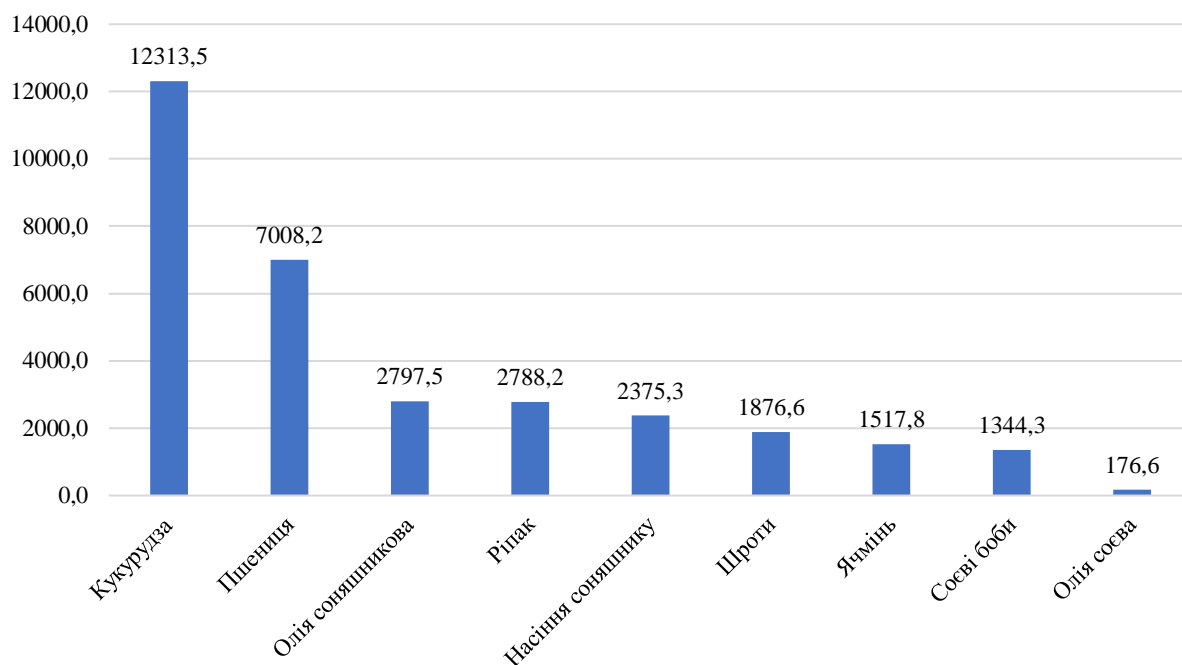

Рис.2.7 Обсяг експорту по категоріям сільськогосподарської продукції з березня по листопад 2022 року

Джерело: розроблено автором на основі даних [11]

На жаль, війна між росією та Україною має значний вплив на економічний стан нашої країни, зокрема на її зовнішньоекономічну діяльність. У 2022 році експортно-імпортні операції України пройшли через суттєві зміни, які мають кардинальний характер.

Експорт сільськогосподарської продукції зупинився на початку військових дій в Україні, але поступово почав відновлюватися за допомогою альтернативних маршрутів. Особливо, використовувалися автомобільний та залізничний транспорт до країн Європи, а також річкові порти на Дунаї в містах Рені та Ізмаїл.

На рис. 2.7 можна побачити загальний обсяг експорту сільськогосподарської продукції за період з березня по листопад 2022 року.

В аналізі каналів реалізації продукції на експорт ми можемо використати дані, наведені в табл. 2.2. Ці дані надають інформацію про способи транспортування та доставки сільськогосподарської продукції до зовнішніх ринків.

Ми можемо проаналізувати, які канали реалізації були використані, шляхом зіставлення кількості продукції, що була експортована, з різними видами транспорту. Наприклад, ми можемо дослідити, яку частку експорту становить автомобільний транспорт, залізничний транспорт та річкові порти на Дунаї. Це дозволить нам зрозуміти, якими каналами було найбільше скористано під час реалізації продукції.

Таблиця 2.2

Канали реалізації сільськогосподарської продукції на експорт за період березень-листопад 2022 року, тис. тонн

Вид продукції	Всього	Канали реалізації (тип транспорту)			
		Порти	Залізничний	Авто	Паром
Кукурудза	12313,5	7360,6	4219,7	768,7	18,5
Пшениця	7008,2	5780,0	738,6	477,7	11,9
Олія соняшникова	2797,5	1697,6	452,6	578,0	89,3
Ріпак	2788,2	1574,8	549,9	645,9	17,6
Насіння соняшнику	2375,3	1371,4	282,2	673,4	48,3
Шроти	1876,6	1089,6	565,8	156,5	64,7
Ячмінь	1517,8	1371,3	59,8	81,3	5,4
Соєві боби	1344,3	808,5	262,9	269,1	3,8
Олія соєва	176,6		86,3	76,8	10,7
Разом	32197,9	21053,8	7217,9	3727,3	270,2

Джерело: розроблено автором на основі даних [16]

Залізничний транспорт забезпечив досягнення значних показників експорту сільськогосподарської продукції, яких раніше не було в історії незалежної України. Щомісяця близько 1 млн. тонн продукції вивозилося з допомогою залізниці. Крім того, завдяки автомобільному транспорту щомісяця було експортовано приблизно 400 тис. тонн сільськогосподарської продукції.

У перші п'ять місяців війни, коли морські перевезення були недоступні, експортери продукції зосереджували свої зусилля на використанні річкових

портів через Дунай, залізницю та автомобільний транспорт. Залізниця стала другим найбільшим каналом експорту за обсягами, відправляючи основні потоки продукції через Польщу та Угорщину.

Однак альтернативні шляхи транспортування продукції виявляються значно дорожчими для українських сільськогосподарських виробників, порівняно з морським зерновим коридором. Вартість альтернативних маршрутів становить до 200 доларів США за тону, що значно підвищує витрати на логістику та зменшує прибутки вітчизняних аграріїв. Експортована продукція через морський коридор має набагато менші логістичні витрати, орієнтовно 80-100 доларів США на тону.

Однозначним фактом є недостатня пропускна спроможність сухопутних та залізничних маршрутів. З урахуванням валового виробництва сільськогосподарської продукції українськими аграріями, яке очікується досягти приблизно 65 млн. тонн у 2023 році, при внутрішньому споживанні на рівні 20 млн. тонн, можна припустити, що близько 45 млн. тонн буде експортовано. Однак жоден з альтернативних маршрутів не зможе впоратися з такими обсягами. Хоча можна спостерігати значний прогрес у розвитку сухопутних каналів експорту порівняно з періодом до війни, цього все ще недостатньо для забезпечення повного обсягу експорту сільськогосподарської продукції.

Україна володіє близько 24 тис. зерновозів, тоді як на всій території Європи є приблизно 12 тис. зерновозів європейського стандарту. Однак, незважаючи на таку значну кількість вагонів-зерновозів, існують дві основні проблеми, що перешкоджають розвитку більших обсягів експорту з використанням залізничного транспорту: перша - різниця в ширині колій української та європейської мереж, яка може бути вирішена зміною залізничних візків на вагонах, щоб вони могли курсувати на території Європи; друга - більші розміри наших вагонів, які не можуть проїжджати по всіх територіях європейських країн.

При аналізі обсягів продукції, що експортується різними видами транспорту, можна проаналізувати, яку частку в загальних перевезеннях займає кожен з них (рис. 2.8).

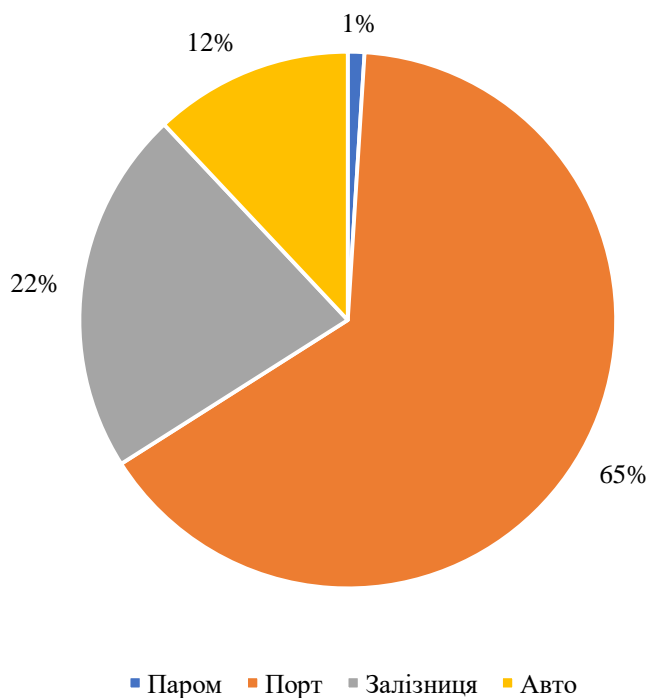

Рис.2.8 Частка кожного виду транспорту в загальному обсязі експорту в березні-листопаді 2022 року

Джерело: розроблено автором на основі даних табл.2.2

Отже, незважаючи на значні втрати і перешкоди, з якими зіткнулася аграрна галузь через військову агресію північного сусіда, Україна все ж зберігає значний потенціал експорту сільськогосподарської продукції, що підтверджується експортом майже 51 млн. тонн продукції АПК та харчової промисловості за 11 місяців 2022 року. Хоча цей показник зменшився на 16,7% порівняно з попереднім роком, його грошовий вираз становить 21,1 мільярд доларів США, що на 13,7% менше ніж за 11 місяців попереднього року.

Враховуючи певне зменшення обсягів експорту та наявність значних обсягів сільськогосподарської продукції, вирощеної у поточному році, важливим є подальший розвиток аграрної логістики. Це може бути досягнуто шляхом

будівництва нових та розширення існуючих транскордонних терміналів та перевалочних комплексів, а також розвитком нових транспортних коридорів, враховуючи розбіжності у ширині колії. Крім цього, активний розвиток річкових портів, які стали надійними альтернативами заблокованим морським портам, також відіграє важливу роль для вітчизняних аграріїв.

2.4. Напрями підвищення експортного потенціалу АПК України

Агропромисловий комплекс України є важливою складовою економіки країни, охоплюючи всі аспекти виробництва, логістики та переробки сільськогосподарської продукції. Він також включає галузі, які забезпечують виробництво необхідних засобів праці, надають послуги та займаються зберіганням, переробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції.

Сьогодні експорт української сільськогосподарської продукції має значну вагу, становлячи 53% від загального експорту країни і оцінюється на рівні 23 млрд доларів (рис.2.9). Це свідчить про значний потенціал та конкурентоспроможність українських аграрних виробників на світовому ринку.

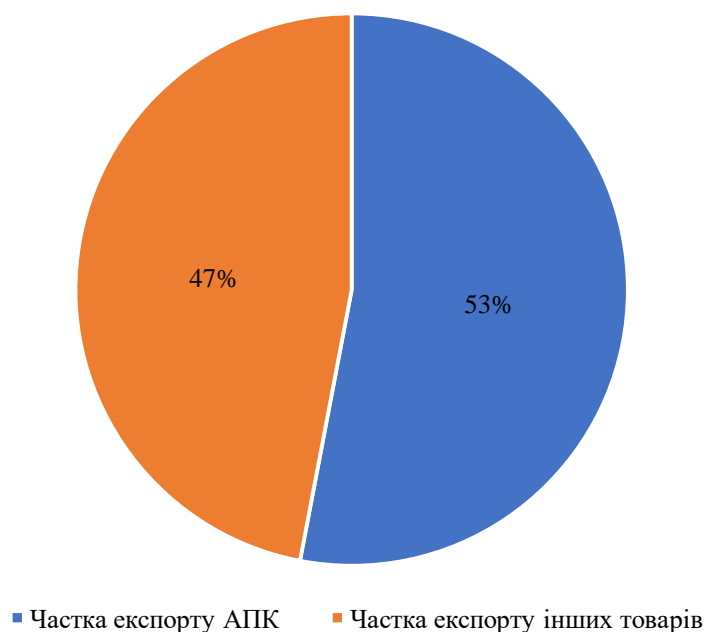

Рис. 2.9. Частка експорту товарів в Україні

Джерело: розроблено автором на основі даних [19]

Підвищення експортного потенціалу агропромислового комплексу (АПК) України вимагає комплексного підходу та реалізації різноманітних заходів. Ось деякі напрями, які можуть сприяти збільшенню експорту АПК України:

1. Диверсифікація агропродукції: Розширення асортименту сільськогосподарської продукції, включаючи не лише традиційні культури, але й нові види, які можуть бути конкурентоспроможними на світовому ринку. Це може включати вирощування органічної продукції, суперфудів, високоякісної молочної продукції, винограду та інших.

2. Вдосконалення якості продукції: Забезпечення високої якості сільськогосподарської продукції шляхом впровадження сучасних методів обробітку ґрунту, використання високоякісних насіння та добрив, контролю за вирощуванням та переробкою продукції.

3. Розвиток інфраструктури: Покращення транспортної логістики, розвиток зернопереробних та м'ясопереробних підприємств, створення сучасних сховищ для зберігання продукції та підтримка інфраструктурних проєктів, які сприятимуть зручному та ефективному перевезенню сільськогосподарської продукції.

4. Розширення експортних ринків: Пошук нових ринків та розширення географії експорту шляхом встановлення торговельних зв'язків з іншими країнами, активна участь в міжнародних виставках та ярмарках, розробка маркетингових стратегій та просування української сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках.

5. Підтримка інновацій: Сприяння впровадженню сучасних технологій та інновацій у виробництво сільськогосподарської продукції, включаючи використання сучасних сортів рослин, автоматизацію процесів, застосування штучного інтелекту та аналітики даних для покращення продуктивності та якості продукції.

6. Підтримка фермерських господарств: Забезпечення фінансової та консультативної підтримки малих та середніх сільськогосподарських

виробників, розвиток кооперативних структур та спілок, що сприятимуть укріпленню фермерського сектору та підвищенню його конкурентоспроможності.

7. **Захист від ризиків:** Розробка та впровадження програм страхування врожаїв та тваринництва, що допоможуть зменшити фінансові втрати в разі негативних погодних умов, епідемій та інших ризиків.

Враховуючи ці напрями, Україна може зміцнити свою позицію на світовому аграрному ринку та забезпечити стабільний розвиток агропромислового комплексу.

Умови війни створюють додаткові виклики для підвищення експортного потенціалу агропромислового комплексу (АПК) України. Однак, незважаючи на складні обставини, деякі напрями можуть сприяти збільшенню експорту АПК України:

1. **Диверсифікація ринків:** Розширення географії експорту шляхом пошуку нових ринків у країнах, які не безпосередньо залучені до конфлікту. Важливо розвивати торговельні зв'язки з іншими регіонами та диверсифікувати залежність від окремих ринків.

2. **Зміцнення якості та безпеки продукції:** Встановлення високих стандартів якості та безпеки сільськогосподарської продукції, що відповідають міжнародним вимогам та нормам. Це сприятиме збільшенню довіри іноземних покупців та конкурентоспроможності української продукції.

3. **Розвиток маркетингу та брендування:** Активна просування українських сільськогосподарських товарів на зовнішніх ринках шляхом розвитку маркетингових стратегій та брендування. Ефективне маркетингове планування, рекламні кампанії та участь у виставках сприятимуть привертанню уваги іноземних покупців.

4. **Впровадження інноваційних технологій:** Застосування сучасних технологій вирощування, зберігання та переробки продукції. Інновації можуть допомогти збільшити продуктивність, покращити якість та знизити витрати виробництва, що сприятиме конкурентоспроможності на зовнішньому ринку.

5. Підтримка експортерів: Надання фінансової та консультативної підтримки експортерам агропродукції, зокрема малим та середнім підприємствам. Це може включати надання доступу до кредитування, підтримку зовнішньоекономічної діяльності та консультації з питань експорту.

6. Сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам: Активна участь у міжнародних торговельних організаціях та об'єднаннях, посилення дипломатичних зусиль для розширення торговельних відносин та укладання вигідних торговельних угод з іншими країнами.

Незважаючи на війну, реалізація цих напрямів може допомогти Україні збільшити свій експортний потенціал в агропромисловому секторі та забезпечити стійке функціонування АПК в умовах конфлікту.

Висновки до II розділу

Агропромисловий комплекс (АПК) є важливою складовою світової економіки і грає велику роль у виробництві та споживанні товарів.

Однією з найуспішніших компаній-експортерів сільськогосподарської продукції України є ТОВ СП «Нібулон». ТОВ СП «Нібулон» займається експортом сільськогосподарської продукції України на світові ринки, зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, ріпаку, соняшнику, сорго та сої.

На сьогоднішній день компанія «Нібулон» продовжує свій розвиток, удосконалює свої потужності і збільшує флот. Введення в експлуатацію 140-метрового самохідного плавкрану NIBULON MAX значно посилило компанію і покращило показники відвантаження сільськогосподарської продукції. Цей кран оптимізує роботу всього флоту і забезпечує високу продуктивність. Завдяки ньому компанія має можливість перевалити до 6 млн тонн вантажів, що перевищує потужності морського перевантажувального терміналу в Миколаєві. Це створює стійкі передумови для подальшого зростання компанії, збільшення обсягів експорту і географії присутності. «Нібулон» продовжуватиме досягати нових рекордів, незважаючи на ситуацію в нашій країні, сприяючи підвищенню

конкурентоздатності української сільськогосподарської продукції та прославленню України у світі.

Термін «експортний потенціал підприємства» часто зустрічається в теоретичних, наукових і практичних дискусіях щодо розвитку економіки країни. Однак, його значення може бути тлумачене по-різному, що призводить до певної невизначеності і вимагає чіткого уточнення. Згідно з Великим Економічним словником, «експортний потенціал» визначається як здатність промисловості та загального суспільного виробництва даної країни виробляти достатню кількість конкурентоспроможних товарів для задоволення попиту на зовнішньому ринку.

На жаль, війна між Росією та Україною мала значний вплив на економічний стан нашої країни, зокрема на її зовнішньоекономічну діяльність. У 2022 році експортно-імпортні операції України пройшли через суттєві зміни, які мають кардинальний характер. Тому, раховуючи певне зменшення обсягів експорту та наявність значних обсягів сільськогосподарської продукції, вирощеної у поточному році, важливим є подальший розвиток аграрної логістики. Це може бути досягнуто шляхом будівництва нових та розширення існуючих транскордонних терміналів та перевалочних комплексів, а також розвитком нових транспортних коридорів, враховуючи розбіжності у ширині колії. Крім цього, активний розвиток річкових портів, які стали надійними альтернативами заблокованим морським портам, також відіграє важливу роль для вітчизняних аграріїв.

Проаналізувавши діяльність АПК в Україні та розглянувши експортний потенціал АПК України, було запропоновано ряд заходів, які можуть підвищити експортний потенціал України, наприклад: диверсифікація ринків, впровадження інноваційних технологій, підтримка експортерів тощо.

ВИСНОВКИ

Експортний потенціал країни виявляється як невід'ємна складова її національної економіки, промисловості, окремих галузей або компаній, яка відображає їх здатність виробляти та експортувати конкурентоспроможну продукцію на зовнішні ринки. Важливо розглядати експортний потенціал національної економіки як комплексне явище, що об'єднує ресурсний підхід до потенціалу, який базується на розумінні сукупності ресурсів, необхідних для здійснення експортної діяльності, і процесного підходу до їх трансформації та підвищення якості.

Агропромисловий комплекс України є ключовою складовою національного господарства і представляє собою єдину цілісну виробничо-економічну систему, що об'єднує різноманітні галузі, такі як сільське господарство, промисловість, наука та навчання. Цей комплекс спрямований на виробництво, транспортування, зберігання, переробку та збут сільськогосподарської продукції. За своїм складом та структурою він відрізняється від інших міжгалузевих комплексів і має вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, продовольчу безпеку та постачання промисловості сільськогосподарською сировиною. Земля є основним ресурсом для АПК, на якій здійснюється вирощування сільськогосподарської продукції та отримання сировини для виробництва та іншого споживання.

Останнім часом агропромисловий комплекс зазнав кризових проблем, що призвело до великої соціальної напруги, особливо відчутної в сільській місцевості.

Оцінка результативності зовнішньоекономічної діяльності підприємства може бути здійснена шляхом аналізу його експортного потенціалу, що дає змогу визначити можливості для зростання зовнішньої торгівлі та ефективності підприємства в міжнародному поділі праці. Крім того, експортний потенціал

підприємства може бути розглянутий як сукупність ресурсів та можливостей для виробництва конкурентоспроможної продукції, її реалізації та обслуговування на зовнішніх ринках як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі. Експортний потенціал підприємства може бути реальним або потенційним, і визначається сукупністю його виробничих, фінансових, кадрових та ринкових можливостей для здійснення торгівельної діяльності на зовнішньому ринку під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

В даний час оцінка факторів розвитку та формування експортного потенціалу має першорядне значення у питаннях виживання на міжнародному ринку. Успішна міжнародна діяльність підприємства потребує застосування комплексних методик оцінки експортного потенціалу. Існуючі методологічні підходи до вказаної оцінки мають свої унікальні риси, переваги та обмеження. Для комплексного дослідження стану експортного потенціалу підприємства постає питання поєднання певних існуючих методик у контексті розбудови прогнозної моделі оцінки цього потенціалу. Такий підхід врахує переваги існуючих методик і дозволить створити оптимальну модель оцінки експортного потенціалу підприємства з урахуванням умов сучасних інтеграційних процесів України.

Агропромисловий комплекс (АПК) є важливою складовою світової економіки і грає велику роль у виробництві та споживанні товарів. Однією з найуспішніших компаній-експортерів сільськогосподарської продукції України є ТОВ СП «Нібулон». ТОВ СП «Нібулон» займається експортом сільськогосподарської продукції України на світові ринки, зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, ріпаку, соняшнику, сорго та сої.

На сьогоднішній день компанія «Нібулон» продовжує свій розвиток, удосконалює свої потужності і збільшує флот. Введення в експлуатацію 140-метрового самохідного плавкрану NIBULON MAX значно посилило компанію і покращило показники відвантаження сільськогосподарської продукції. Цей кран оптимізує роботу всього флоту і забезпечує високу продуктивність. Завдяки ньому компанія має можливість перевалити до 6 млн тонн вантажів, що

перевищує потужності морського перевантажувального терміналу в Миколаєві. Це створює стійкі передумови для подальшого зростання компанії, збільшення обсягів експорту і географії присутності. «Нібулон» продовжуватиме досягати нових рекордів, незважаючи на ситуацію в нашій країні, сприяючи підвищенню конкурентоздатності української сільськогосподарської продукції та прославленню України у світі.

На жаль, експорт сільськогосподарської продукції зупинився на початку військових дій в Україні, але поступово почав відновлюватися за допомогою альтернативних маршрутів. Особливо, використовувалися автомобільний та залізничний транспорт до країн Європи, а також річкові порти на Дунаї в містах Рені та Ізмаїл. Проаналізувавши діяльність АПК в Україні та розглянувши експортний потенціал АПК України, було запропоновано ряд заходів, які можуть підвищити експортний потенціал України, наприклад: диверсифікація ринків, впровадження інноваційних технологій, підтримка експортерів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радченко О.П., Карадобі Т.В. Перспективи розвитку експортного потенціалу аграрної сфери України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 84-88.
2. Наконечна К.В. Експортний потенціал аграрної продукції України: перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 10.
3. Banks, J. (2017). Quadratic Engel Curves and Consumer Demand. *The Review of Economics and Statistics*, 27: 527–539.
4. Гончаренко І. В., Гах А.В., Ковалевська О.С. Підтримка держави у реалізації експортного потенціалу аграрних підприємств.
5. Мельник О. Г. Експортний потенціал підприємства: сутність і методологічні основи аналізу. *Проблеми економіки*, 2017, (1), 226–231.
6. Бабан Т. О. Експортний потенціал малих суб'єктів господарювання аграрної сфери. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 202. С. 110-119.
7. Стан зовнішньої торгівлі продуктами АПК. URL: https://public.tableau.com/views/v1_Export_of_Agriproducts_v2/
8. 11. Виробництво основних сільськогосподарських культур у 2019 році. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Дієсперов В.С. Визначення ефективності в сільськогосподарському підприємстві / В.С. Дієсперов // *Економіка України*.—№ 10.— С.70-78.
10. Лузан Ю.П. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретично-методологічний аспект / Ю.П. Лузан // *Економіка АПК*. - 2011. - № 2. - С. 3-12.
11. Halushko, V.P. *Ekonomika svitovoho silskoho hospodarstva*. K.: NAU (in Ukrainian).
12. Результати експорту українського АПК за 2021 та 2022 роки: портфолію від УКАБ [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://minagro.gov.ua/news/rezultati-eksportu-ukrayinskogo-apk-za-2021-ta-2022-roki-portfolio-vid-ukab>

13. Бутко М., Козік М. Методологія оцінки ролі експортного потенціалу в економічному розвитку регіону. Економіст. № 10. С. 8–11.

14. Іванієнко К.В. Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «експортний потенціал». Бізнес інформ. № 5. С. 291–296.

15. Калюжна Н. Г. Експортний потенціал країни: підхід до 99 трактування поняття. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки Вип. 30. С. 317–324.

16. Крушніцька Г. Б. Експортний потенціал України та необхідність перебудови структури зовнішньої торгівлі.

17. Мельник Т. М. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. Міжнародна економічна політика. 2020. № 8-9. С. 235–236.

18. Офіційний сайт компанії «Нібулон »: веб-сайт. URL: <https://www.nibulon.com/>

19. Шпичак О.М. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами – витрати, ціни, ефективність. / шпичак О.М., Свиноус І.В. – К.: ІАЕ, 2018. – 320.

20. Деркач М. С. Фінансовий контроль в експортно-імпортних відносинах. Економіка України. 2019. №1. С.90-91.